

НПУ ім. М.П. Драгоманова. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. 4 (9): Матеріали II Міжнарод. наук.-практ. конф. Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», 26–27 квітня 2007 р. С. 11–14.

REFERENCES

1. Bezuhla, M. V. (2013). Khudozhnya osvichenist' yak komponent dukhovno-kul'turnoyi tsinnosti osvity [Artistic education as a component of the spiritual and cultural value of education]. Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Seriya: Pedahohika. 4. S. 7–11. [in Ukrainian]

2. Rebrova, O. (2012). Metodolohichni osnovy pedahohichnoyi mental'nosti: kul'turolohichnyy ta profesiynyy aspekty [Methodological foundations of pedagogical mentality: cultural and professional aspects], Kyviv. 315 s. [in Ukrainian]

3. Rebrova, O. YE. (2011). Vid hramotnosti do khudozhn'oyi mental'nosti: do pytannya rezul'tatyvnosti osvity maybutnikh uchyteliv mystets'kykh dystsyplin [From literacy to artistic mentality: to the issue of effectiveness of education of future teachers of art disciplines]. Visnyk pislyadyplomnoyi osvity: zb. nauk. prats'. 3 (16). S. 129–135. [in Ukrainian]

4. Rudnyts'ka, O. P. (2003). Mystetstvo u rozvytku kul'tury maybutnikh fakhivtsiv [Art in the development of the culture of future specialists]. Pedahohika i psykhohiia profesiynoyi osvity : rezul'taty doslidzhen' i perspektyvy : zbirnyk naukovykh prats' / red. kol.: I. A. Zyazyun, N. H. Nychkalo, L. L. Tovazhnyans'kyu ; APN Ukrayiny, Instytut pedahohiky i psykhohiia profesiynoyi osvity APN Ukrayiny. K.: [b. v.]. S. 61–67. [in Ukrainian]

5. Uchytel' mystets'kykh dystsyplin u dyskursi pedahohichnoyi maysternosti (2013). [The teacher of artistic disciplines in the discourse of pedagogical mastery]: navchal'no-metodychnyy posibnyk / I.A. Zyazyun, N. H. Filipchuk, O. M. Otych ta in.; za nauk. red., peredm. i pislyamova O.M. Otych. Berdyans'k: Berdyans'ky derzhavnyy pedahohichnyy universytet, 340 s. [in Ukrainian]

6. Khomych, L. O. (2009). Paradyhmal'nyy pidkhid yak kontseptual'na osnova vyshchoyi pedahohichnoyi osvity [Paradigmatic approach as a conceptual basis of higher pedagogical education]. Profesiyna osvita: tsinnisni oriyentyry suchasnosti : zb. nauk. prats' / za zah. red. I. A. Zyazyuna. K.; KH.: NTU «KHP», S. 172–178. [in Ukrainian]

7. Shcholokova, O. P. (2007). Modernizatsiya fakhovoyi mystets'koyi osvity u konteksti suchasnykh humanistychnykh idey [Modernization of professional art education in the context of modern humanistic ideas]. Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Seriya 14: Teoriya i metodyka mystets'koyi osvity / M-vo osvity i nauky Ukrayiny, NPU im. M.P. Drahomanova. K. : NPU im. M.P. Drahomanova, 2007. 4 (9): Materialy II Mizhnarod. nauk.-prakt. konf. Humanistychni oriyentyry mystets'koyi osvity», 26–27 kvitnya 2007 r. S. 11–14. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КУЧАЙ Олександр Володимирович – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: формування художньої ментальності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

СТРІТЬЄВИЧ Тетяна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: художня ментальність майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KUCHAI Oleksandr Volodymyrovych – doctor of pedagogical sciences, associate professor, professor of the department of pedagogy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Scientific interests: formation of the artistic mentality of future teachers of fine arts.

STRITIEVYCH Tetiana Mykolayivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Art Education of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: artistic mentality of future art teachers.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2023 р.

УДК 373.5-051:811.161.2

DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-211-323-328

ПОДЛЕВСЬКА Неля Володимирівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри слов'янської філології
Хмельницького національного університету
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6210-265X>
e-mail: podlevska.nelia@gmail.com

РАНИЮК Оксана Петрівна –

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри слов'янської філології
Хмельницького національного університету
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8859-9254>
e-mail: oksana.raniuk@gmail.com

ЕТНОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті зазначено, що на заняттях української мови та літератури у закладі середньої освіти особливі актуальності набувають проблеми окультурення життя, забезпечення органічного зв'язку з національною культурою

України. Підкреслено, що оскільки вчитель вважається ключовим елементом у засвоєнні культури й етнічного спадку минулих поколінь у всі часи, то відповідно він здатен залучати молоде покоління до традицій народу, формувати культурні цінності, удосконалювати та поглиблювати етнокультуру здобувачів середньої освіти. У статті подано дефініцію поняття «етнокультура», що є багатограним за структурою та є предметом вивчення різних галузей наук, зокрема, етнології, етнопедагогіки, етнопсихології та інших. Окрім цього, описано напрями етнокультурного виховання особистості. Зазначено, що уроки української мови та літератури дають змогу якнайкраще розвивати етнокультурну компетентність учнів. Серед напрямів етнокультурної діяльності на уроці української мови та літератури визначено використання усної народної творчості, оформлення кабінету української мови та літератури, що презентує художні цінності та естетичні норми народу, використання різноманітних форм організації освітнього процесу щодо залучення дітей до етнокультури. Також важливою є організація нетрадиційних уроків, наприклад урок-гра, урок-обряд, урок-моніторинг, урок творчої діяльності, урок-диспут; організація різноманітних етноклубів, етногуртків тощо. У статті вказано на те, що етнокультурна діяльність вчителя української мови та літератури повинна бути спрямованим не на інтенсифікацію, а насамперед на ампліфікацію, тобто збагачення розвитку використовуючи різноманітні види діяльності, зазначено, що робота вчителя у цьому напрямку повинна відбуватися систематично, послідовно з врахуванням індивідуально-вікових особливостей.

Ключові слова: етнокультура, вчитель, етнос, етнокультурна компетентність, нетрадиційні уроки.

PODLEVSKA Nelia Volodymyrivna –

Ph.D. in Pedagogical Sciences, assoc. professor, Head of Slavic Philology Department of Khmelnytskyi National University
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6210-265X>
e-mail: podlevska.nelia@gmail.com

RANIUK Oksana Petrivna –

Ph.D. in Pedagogical Sciences, assoc. professor of the Department of Slavic Philology, Khmelnytsky National University
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8859-9254>
e-mail: oksana.raniuk@gmail.com

ETHNO-CULTURAL ACTIVITY OF TEACHERS OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

The article states that global integration processes in the field of education need radical changes. Accordingly, it is important to direct the pedagogical process to the ethnic and cultural values of humanity. It has been emphasized that in the classes of Ukrainian language and literature in the secondary education institution, the problems of enculturation of life, ensuring an organic connection with the national culture of Ukraine become especially relevant. The authors state that the Ukrainian ethnos has a unique historical and cultural experience, which is based on customs, traditions, original culture, etc. A modern institution of secondary education should not only transfer ready-made knowledge about ethnic culture. Since the teacher is considered a key element in the assimilation of culture and ethnic heritage of past generations at all times, he is able to attract the younger generation to the traditions of the people, form cultural values, improve and deepen the ethnoculture of students of secondary education. The article provides a definition of the concept of "ethnoculture", which is multifaceted in structure and is the subject of study in various fields of science, in particular, ethnology, ethnopedagogy, ethnopscyhology, and others. In addition, the directions of ethno-cultural personality education have been described. Among the ethno-cultural resources that should be developed in secondary education students, the following have been highlighted: Ukrainian language and literature, traditions of the native region, family customs, folklore, folk games and toys, knowledge of genealogy and history, pedagogy of the folk calendar, national symbols and folk symbols, basics national morality. The importance of this integral component of the formation of the student's personality has been emphasized, because without knowing and respecting the ethno-cultural heritage of their people, young people lose their spiritual connection with the previous generation - the foundation on which they should build their lives.

It has been noted that the lessons of the Ukrainian language and literature make it possible to develop the ethno-cultural competence of students in the best possible way. Language teaches a person to see, to think, to join the spiritual heritage of his people. Native language is an original way of thinking, an original means of knowing reality. Among the directions of ethno-cultural activity in the lesson of the Ukrainian language and literature, the use of oral folk creativity, the design of the cabinet of the Ukrainian language and literature, which presents the artistic values and aesthetic norms of the people, the use of various forms of organization of the educational process to involve children in the ethno-culture: lessons involving familiarization with the surrounding world, using various types of games, staging, collective activities, etc. Organization of non-traditional lessons, for example, lesson-game, lesson-rite, lesson-monitoring, lesson of creative activity, lesson-dispute. Also, a teacher of Ukrainian language and literature can organize various ethnoclubs, ethnogroups, etc., and must skillfully use various means of ethnocultural education of students: dialogue with adults, communication with peers, communication with the teacher. It is important in the ethno-cultural activity of a teacher of Ukrainian language and literature to be aimed not at intensification, but primarily at amplification, that is, enrichment of development using various types of activities. The teacher's work in this direction should be carried out systematically, consistently, taking into account individual age characteristics.

Key words: ethnoculture, teacher, ethnos, ethnocultural competence, non-traditional lessons.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Глобальні інтеграційні процеси сфери освіти потребують радикальних

змін. Важливим є здійснення ефективного виховного впливу на особистість сучасної молоді, за допомогою використання новітніх

підходів, зважаючи на класичні освітні парадигми та вимоги сьогодення, однак необхідно пам'ятати, що педагогічний процес повинен бути спрямованим на етнічні та культурні цінності людства. Особливо ця проблема є актуальною за умов швидкої інформатизації освітнього процесу, міждержавної інтеграції світового співтовариства. На заняттях української мови та літератури у закладі середньої освіти особливої актуальності набувають проблеми окультурення життя, забезпечення органічного зв'язку з національною культурою України. Українському етносу притаманний унікальний історико-культурний досвід, в основі якого є звичаї, традиції, самобутня культура тощо. Сучасний заклад середньої освіти повинен не лише передавати готові знання про етнічну культуру. Формування етнокультурної компетентності на уроках української мови повинне відбуватися завдяки розвитку креативного мислення, креативності та національних почуттів здобувачів освіти. Ми погоджуємося зі словами Г. Ващенка про те, що «вселюдська культура складається із надбань і досвіду різних народів» [2], адже важливо безперервно передавати від покоління до покоління мудрість народу. Забезпечення на уроках української мови і літератури створення етнокультурного виховного середовища сприяє творчій розумовій діяльності нації та кожної людини. Саме тому ця тема є досить актуальною та потребує більш детального пояснення щодо етнокультурної діяльності вчителя та відповідно формування етнокультурної компетентності учнів.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Проблема етнокультурної компетентності порушувалася у дослідженнях багатьох науковців. Зокрема це праці Л. Маєвської, Е. Мілованової, О. Нестеренко, А. Осадчука, О. Отич, Г. Лозко. На особливості формування етнокультурної компетентності у здобувачів вищої освіти вказано у роботах О. Гуренко, В. Кириченка, Л. Коваль, О. Будник. Загальні питання вдосконалення змісту педагогічної освіти відображено у дослідженнях І. Зязюна, Н. Лисенко, В. Кременя, Н. Кузьміної, А. Маркової, Н. Ничкало. Акцентовано важливість забезпечення зв'язку професійної та етнопедагогічного складників підготовки майбутніх фахівців у ЗВО у працях О. Будник, Л. Плетницької, О. Ткаченко, К. Юр'євої. Розроблено концептуальні основи використання надбань етнопедагогіки Г. Ващенком, О. Вишневським, Р. Скульським, В. Струманським тощо. Як засіб формування самосвідомості та національної ідентичності студентської молоді етнокультурну компетентність розглядають Л. Паламарчук, Г. Волков, С. Борисова, О. Красовська, В. Струманський та ін.

Метою статті є визначення значення етнокультурної діяльності вчителя української

мови і літератури у ЗЗСО, а також способи формування етнокультурної компетентності на уроках української мови і літератури.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У державних документах із питань освіти (закони України «Про освіту», «Про охорону дитинства», «Національна стратегія розвитку освіти України на період до 2021 року») одним із пріоритетних завдань визначено використання в національній системі освіти на всіх її рівнях традиційної культури виховання, збереження та упровадження українських історико-культурних традицій, використання ідей української етнопедагогіки в освітніх закладах [5]. Учителю вважається ключовим елементом у засвоєнні культури й етнічного спадку минулих поколінь у всі часи. Він є фасилітатором, який здатен залучати молоде покоління до традицій народу, формувати культурні цінності, удосконалювати та поглиблювати етнокультуру здобувачів середньої освіти.

Варто підкреслити, що поняття «етнокультура» є багатогранним за структурою та є предметом вивчення різних галузей наук, зокрема, етнології, етнопедагогіки, етнопсихології та інших. Окрім цього, багатогранність, поліструктурність та синкретизм цього поняття зумовлюють виникнення різноманітних міждисциплінарних досліджень в освоєнні етнокультури на сучасному етапі. За словами українських етнологів (В. Кафарський, Б. Савчук та ін.), етнічною культурою є сукупність властивих етносу способів, елементів, структур життєдіяльності, що забезпечують його збереження та розвиток і завдяки своїм яскравим самобутнім рисам виконують етноідентифікуючу функцію [6]. Будучи невід'ємною ознакою етносу, вона є культурою людей, пов'язаних між собою спільністю походження й історичного розвитку.

За словами О. Березюк, етнокультура створює не лише почуття кровної, проте й духовної спорідненості народу. Дослідниця зазначає, що етнокультура повинна поєднувати такі напрями виховання особистості як: формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати; забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу; формування високої мовної культури, оволодіння сучасною українською, літературною мовою; прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх етносів, що населяють Україну; утвердження принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, добра, працелюбності та інших добродійностей; формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами

людини та її громадянською відповідальністю [1, с. 285].

Етнокультура є мовним варіантом терміну «етнічна культура» і широко застосовується поряд із термінами «народна культура», «національна культура», «фольклор», «культура етносу». Зважаючи на особливості історичного розвитку, економічного, політичного, духовного, суспільного життя народу, українська етнокультура набула свого самобутнього національного забарвлення й своєрідного творчого обличчя з властивими їй особливостями мови, фольклору, звичаїв, родинно-побутових відносин. Серед етнокультурних засобів, які варто розвивати у здобувачів середньої освіти, варто виокремити: українську мову та літературу, традиції рідного краю, родинно-побутову звичаєвість, фольклор, народні ігри та іграшки, знання родоводу та історії, педагогіку народного календаря, національну символіку й народні символи, основи народної моралі. Підкреслимо важливість цього невід'ємного складника формування особистості учня, адже не знаючи і не шануючи етнокультурної спадщини свого народу молодь втрачає духовний зв'язок із попереднім поколінням – тим підґрунтям, на якому повинна вибудовувати своє життя.

Уроки української мови та літератури дають змогу якнайкраще розвивати етнокультурну компетентність учнів. Мовою вчать особистість прозрівати, мислити, прилучатися до духовних надбань свого народу. Рідна мова – це самобутній спосіб мислення, оригінальний засіб пізнання дійсності. Для того аби з'ясувати, яким чином це можливо здійснювати, варто звернутися до поняття «етнокультурна компетентність».

Н. Лисенко виокремлює три етапи, які проходить особистість під час формування етнокультурної компетентності, що умовно можливо співвіднести зі ступенями навчання:

I етап (5–10 років) – досягнення елементарної грамотності в галузі власної етнічної культури, а також інших етнічних культур, що проживають поруч;

II етап (11–15 років) – досягнення функціональної грамотності в галузі своєї рідної культури та етнічних культур своєї країни, а також елементарної грамотності в галузі етнокультур сусідніх країн;

III етап (15–18 років) – досягнення освіченості в галузі етнокультури своєї країни та елементарної грамотності в галузі етнокультур народів світу [4].

Одним із напрямів етнокультурної діяльності на уроці української мови та літератури є використання усної народної творчості. Педагог повинен мати не тільки об'ємні знання з використання різноманітних жанрів усної народної творчості, але й професійну інтуїцію під час трактування закодованих смислів, інтерпретації моральних

цінностей тощо. Адже знаходити першооснови народної мудрості не так легко, як це здається спочатку. Відповідно їхнє поверхнєве тлумачення не дасть бажаного виховного результату. Необхідно враховувати і той факт, що педагогічна дієвість образів та ідей афористичної педагогіки забезпечується не тільки укладеним у них лексичним змістом, а й особливим тоном їх вимови, виразною мімікою мовця, характерними жестами, що супроводжують афористичний вислів.

Учителем мають бути створені всі умови для адекватного використання можливостей етнопедагогічного середовища та з метою етнокультурного виховання учнів. Зокрема це стосується оформлення кабінету української мови та літератури, що презентує художні цінності та естетичні норми народу.

Окрім цього, учитель української мови та літератури повинен використовувати різноманітні форми організації освітнього процесу щодо залучення дітей до етнокультури: уроки, що передбачають ознайомлення з навколишнім світом, із використанням різноманітних видів ігор, інсценування, колективної діяльності тощо. Важливою у цього процесі є підготовка до організації та проведення подібних занять. Усі деталі повинні бути чітко продумані: зміст уроку, методи, прийоми роботи, що будуть використовуватися, наочність, зміна видів діяльності тощо.

Найважливішою умовою повноцінного залучення учнів до національної культури є організація нестандартних уроків, що вимагає від учителя професіоналізму, майстерності, творчості, оригінальності та неординарності вирішення проблеми. На таких типах уроків, як урок-гра, урок-обряд, урок-моніторинг, урок творчої діяльності, урок-диспут тощо, учні актуалізують і систематизують усі знання про культуру українського народу, застосовують їх у своїй діяльності, висловлюючи при цьому особисте ставлення.

Зокрема, уроки-обряди дають змогу наочно продемонструвати форми, етапи та основні типи різноманітних обрядів (весільні обряди, хрещення тощо). Через особливості обряду та його проведення сприймається і оцінюється вся інформація, що надходить, виробляється відчуття поваги, духовність, морально-етичні цінності.

Урок-диспут є однією з унікальних форм залучення до ціннісних орієнтацій, має величезні можливості у розвитку активності та самостійності учнів. На такому уроці учні займають позицію активного суб'єкта, виявляють своє ставлення до певного явища, питання, аргументують своє бачення, що забезпечує перехід знання в переконання.

На уроках творчості учні імпровізують сюжети, сцени з творів, самостійно вивчають і збирають матеріал про видатних діячів національної культури, художників,

письменників. Такі уроки також здійснюють на особистість учнів сильний емоційний вплив, посилюють їхній інтерес до об'єкта вивчення, створюють умови для цілісного сприйняття культури свого народу.

Учитель української мови та літератури може організовувати різноманітні етноклуби, етногуртки тощо, адже це сприяє залученню учнів до національних і загальнолюдських цінностей. Особливостями подібних форм, що підвищують результативність діяльності здобувачів середньої освіти, є навчальна діяльність, у якій прослідковуються елементи добровільності, різноманіття видів діяльності, відкрита участь, запрошення гостей (письменників, артистів, художників, представників інших регіонів, батьків, родичів).

Педагог також повинен уміло використовувати різноманітні засоби етнокультурного виховання учнів: діалог із дорослими, спілкування з однолітками, спілкування з учителем. Провідним аспектом етнокультурно-орієнтованого освітнього процесу є спілкування вчителя з учнями. Як один із провідних видів діяльності педагога, спілкування виконує різноманітні функції: когнітивну; є засобом розвитку індивідуальності; інструментом виховання; способом передачі досвіду та розвитку вміння комунікувати. Від особливостей спілкування вчителя залежить результативність педагогічної діяльності. Саме у процесі такого спілкування учень може ознайомитися з національно-культурними цінностями, зрозуміти та засвоїти їх. Важливим є вміння вчителя української мови та літератури враховувати у своїй роботі рівень засвоєння учнем певного змістовного матеріалу. Адже зміст – це насамперед інформація, яка може трансформуватися в знання, які завжди суб'єктивні.

Важливо в етнокультурній діяльності вчителя української мови та літератури бути спрямованим не на інтенсифікацію, а насамперед на ампліфікацію, тобто збагачення розвитку, використовуючи різноманітні види діяльності (ліплення героїв народних казок, аплікація національних костюмів, інсценування обрядів, ігри тощо). Тут важливим є не кількість завдань, а мотивована, більш-менш усвідомлена діяльність здобувача середньої освіти, де не стільки важливий результат, скільки процес засвоєння культури українського етносу. Залучення до культури народу повинне відбуватися комплексно, безперервно та здійснюватися з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей розвитку учнів. Це дасть змогу вчителю досягти максимального ефекту у своїх педагогічних впливах у цьому напрямі. Особливо варто підкреслити, що виховання культурою – це в широкому розумінні цілеспрямоване і послідовне залучення здобувача середньої освіти до всіх досягнень людства, як матеріальних, так і духовних. Однак

досить важливим є те, щоб формування етнокультурної компетентності відбувалося не тільки з урахуванням національних традицій, але й зважало на загальнолюдське, що є в кожному етносі.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, етнокультурна діяльність учителя української мови та літератури у ЗЗСО є важливим елементом залучення учнів до самотньої української культури, з властивими їй особливостями мови, фольклору, звичаїв, родинно-побутових відносин тощо. Робота вчителя у цьому напрямку повинна відбуватися систематично, послідовно, із врахуванням індивідуально-вікових особливостей. Цьому сприятимуть різноманітні нетрадиційні уроки, спілкування з учнями, створення етноклубів, етногуртків, оформлення кабінету української мови та літератури тощо. Перспективу наукового дослідження вбачаємо у подальшому дослідженні способів розвитку етнокультурної компетентності не лише здобувачів середньої освіти, а й вищої.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Березюк О. С. Проблема формування етнокультурної компетентності в науковій літературі. *Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції / За ред. О. А. Дубасенюк, В. А. Ковальчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 278–285.
2. Ващенко Г. Виховання волі й характеру : твори. Київ : Школяр, 1999.
3. Липчанська Ю. В. Етнокультурна направленість навчання та виховання у вищій школі. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/76/part_2/22.pdf
4. Лисенко Н. В. Українська етнопедогогіка: Навчально-методичний посібник. За ред. акад. В. Кононенка. Івано-Франківськ, 2005. 508 с.
5. Сопіна Ю. Ф. Формування основ етнокультури у дітей старшого дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Спецвипуск. Вінниця – Київ, 2015. С. 90–93.
6. Budnyk, O., Blyznyuk, T. Ethnic Education of Personality in the Context of European Integration. *Wielokulturowość – międzykulturowość obszarami edukacyjnych odniesień / pod redakcją naukową Alicji Szerłag*. Oficyna Wydawnicza «Impuls». Krakow, 2005. S. 17–28.

REFERENCES

1. Bereziuk, O. S. (2014). Problema formuvannia etnokulturnoi kompetentnosti v naukovi literaturi. *Innovatsiini pidkhody do vykhovannia studentskoi molodi u vyschychkh navchalnykh zakladakh* : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii [The problem of the formation of ethnocultural competence in scientific literature. Innovative approaches to the education of student youth in higher educational institutions: materials of the International. science and practice conferences]. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, S. 278–285. [in Ukrainian]
2. Vashchenko, H. (1999). *Vykhovannia voli y kharakteru : tvory* [Education of will and character: works]. Kyiv : Shkoliar. 385 s. [in Ukrainian]
3. Lypchanska, Yu. V. (2021). *Etnokulturna napravlenist navchannia ta vykhovannia u vyschyii shkoli*

[Ethnocultural orientation of education and upbringing in higher education]. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/76/part_2/22.pdf [in Ukrainian]

4. Lysenko, N. V. (2005). *Ukrainska etnopedahohika: Navchalno-metodychnyi posibnyk* [Ukrainian ethnopedagogy: Educational and methodological manual]. Ivano-Frankivsk, 2005. 508 s. [in Ukrainian]

5. Sopina, Yu. F. (2015). *Formuvannia osnov etnokultury u ditei starshoho doshkilnoho viku yak psykholoho-pedahohichna problema. Problemy osvity: zbirnyk naukovykh prats. Spetsvyputsk* [The formation of the foundations of ethnoculture in older preschool children as a psychological and pedagogical problem. Problems of education: a collection of scientific papers. Special issue.]. Vinnytsia – Kyiv. S. 90–93. [in Ukrainian]

6. Budnyk, O., Blyznyuk, T. (2005). *Ethnic Education of Personality in the Context of European Integration. Wielokulturowość – międzykulturowość obszarami edukacyjnych odniesień / pod redakcją naukową Alicji Szerłąg. Oficyna Wydawnicza «Impuls». Krakow. S. 17–28.* [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ПОДЛЕВСЬКА Неля Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри

слов'янської філології Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: методика викладання філологічних дисциплін, культура спілкування філологів.

РАНЮК Оксана Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри слов'янської філології Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: методика навчання польської мови у вищій школі, формування риторично компетентного філолога.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

PODLEVSKA Nelia Volodymyrivna – Ph.D. in Pedagogical Sciences, assoc. professor, Head of Slavic Philology Department of Khmelnytskyi National University.

Scientific interests: teaching methods of philological disciplines, communication culture of philologists.

РАНЮК Оксана Петрівна – Ph.D. in Pedagogical Sciences, assoc. professor of the Department of Slavic Philology, Khmelnytsky National University

Scientific interests: methods of teaching the Polish language in higher school, formation of rhetorically competent philologist.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2023 р.

УДК 378.4-057.87+94-051:140-028.42

DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-211-328-332

КОЗЛОВСЬКИЙ Юрій Михайлович –

професор, заступник директора з науково-педагогічної роботи,

Інституту права, психології та інноваційної освіти

Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1006-0130>

e-mail: yuriy.m.kozlovskiy@lpnu.ua

ГАВРИК В'ячеслав Євгенович –

аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-7927-4438>

e-mail: havryk.viacheslav@student.uzhnu.edu.ua

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

У статті узагальнено історичний досвід розвитку наукового світогляду студентів в умовах університетської освіти на засадах національної ідентичності. На основі здійсненого аналізу автор визначає методологічні засади формування наукового світогляду студентів: акцентування гуманістичної парадигми сучасної освіти; діалектична єдність інтеграції та диференціації знань; діалектичні зв'язки світогляду та професійної діяльності; конкретна і абстрактна єдність у змісті підготовки фахівців; неперервність розвитку наукового світогляду студентів; професійну спрямованість формування наукового світогляду майбутніх фахівців; розвиток професійної культури на основі наукового світогляду, а також оволодіння основами загальної та національної культури; формування інтегрованої системи формування наукового світогляду студентів університетів; забезпечення змістовної, структурної, логічної, генетичної, організаційної та концептуальної єдності знань; об'єктивний характер єдності світу у змістовному і методологічному пізнанні природи і суспільства. Показано, що національна ідентичність відображається через систему державних знань, світогляду та моралі. Зміст і функціональні можливості державної самосвідомості-це інтегрований духовний феномен ідеологічних і моральних орієнтирів і цінностей, вірувань, прагнень, архетипів поведінки, традицій. Формуючий вплив на український світогляд справив тісний зв'язок між людиною і природою. Українці продемонстрували високий рівень стійкості до навколишнього середовища. Домінуючою рисою взаємин людини і природи було гармонійне співжиття з нею, раціональне використання її ресурсів. Світогляд українців, їх національна самосвідомість, етнічна орієнтація, переконання і правові норми відображені в культурі народу, який повинен довести своє існування в європейському культурному просторі. Формування нових ідей значно коригує відносини між релігією і наукою. Багато західних вчених пророкують настання ери синтезу наукового і релігійного світоглядів в рамках цілісного світогляду. Розвиток науки багато в чому визначається практичними цілями, але напрямком на абсолютні цінності також є істотним. Тому світогляд жодним чином не може суперечити гуманно орієнтованим інтелектуальним ініціативам.